Sámi lágádus- ja aviisasearvi (Samisk forlegger- og avisforening)

9711 LEAVDNJA - LAKSELV
Postboks 53 - Laatasveien
Organisasjon NO 975 617 661
Bankgiro 7593.05.02162
Mobil 918 00 117
Epost geir@sagat.no

Kommunal- og moderniseringsdepartementet
0026 OSLO

PROP. 116 L (2017-2018) – ENDRINGER I SAMELOVEN (KONSULTASJONER)

Viser til departementets brev av 29.11.2019.

Sálas – Sámi lágádus- ja aviisasearvi (Samisk forlegger- og avisforening) er interesseorganisasjon for forlags- og utgivervirksomhet i Sápmi. Foreningens formål er å arbeide for:

- Å forsvare og styrke ytringsfriheten i Sápmi og i verden for øvrig.
- Å øke respekten for urbefolkningenes kulturelle ytringer, samt for opphavsretten og for forleggere og utgiveres skapende rolle.
- At samisk språk og kultur skal overleve, og for å styrke og utvikle litteraturens og journalistikkens kår i Sápmi.
- Å synliggjøre, forsvare og styrke posisjonen til samiske forleggere og utgivere og ta vare på deres faglige og økonomiske interesser.

Sálas har i oppgave:

- Å forhandle og inngå avtaler med myndighetene om støtte til utgivelser for det samiske folk, ut fra det forhold at det ikke eksisterer et bæredyktig marked i Sápmi.
- Å forhandle og inngå avtaler om utgivelser av verk og om distribusjon av publikasjoner, når dette aktuelt.

Styret i Sálas har på møte i dag vedtatt vedlagte uttalelse til Proposisjon 116 L (2017–2018) med forslag til endringer i sameloven m.v. vedrørende konsultasjoner med samiske interesser.

Vi ber om at departementet gjennomfører konsultasjoner med Sálas dersom våre innspill ikke hensyntas i den nye lovproposisjonen som skal fremlegges for Stortinget.

Leavdnja/Lakselv, den 22.02.2020.

Med vennlig hilsen

Sálas – Sámi lágádus- ja aviisasearvi

Marit Alette Utsi
styreleder
leder i forlagsseksjonen

Geir Wulff
styrenestleder
leder i avisseksjonen

Kopi:

Medlemmene i Sálas

Sametinget

Statssekretær Anne Karin Olli

Norsk redaktørforening

Norsk presseforbund

PROPOSISJON 116 (2017–2018)
ENDRINGER I SAMELOVEN M.V. (KONSULTASJONER)

Generelt

Proposisjonen er en oppfølging av innstillinga fra Samerettsutvalget 2 i NOU 2007:13 «Den nye sameretten», avgitt i desember 2007.

Utvalget foreslo blant annet en ny lov om saksbehandling og konsultasjoner ved *«tiltak som kan få virkning for naturgrunnlaget i tradisjonelle samiske områder»* (saksbehandlings- og konsultasjonsloven).

Proposisjonen foreslår at lovreglene om konsultasjoner med Sametinget og andre samiske interesser ikke blir en ny særlov, men inntas som et eget kapittel i sameloven. Videre foreslås at de nye lovreglene skal omfatte alle typer samiske saker, og ikke bare arealsaker.

Det er svært positivt at regjeringa nå følger opp dette 12 år gamle forslaget fra Samerettsutvalget. Vi støtter forslaget om at konsultasjonsreglene inntas i sameloven samt at reglene ikke bare innskrenkes til arealsaker, men omfatter alle typer saker som berører samiske interesser.

Vi er tilfreds med at Stortinget har sendt saken tilbake til departementet med sikte på en bred høring hos alle berørte interesser. Departementet har tidligere gjennomført konsultasjoner med Sametinget og reindrifta, men det fritar ikke for rettsplikten til også å høre og konsultere andre direkte berørte samiske interesser.

Sálas ønsker å delta i den videre hørings- og konsultasjonsprosess.

Merknader til de foreslåtte lovendringer:

Samelovens § 1–1 Lovens formål. Forholdet til folkeretten

Vi støtter forslaget. Det er viktig å presisere norsk lovs begrensninger i forhold til ILOs urfolkskonvensjon og folkerettens øvrige regler om urfolk og minoriteter.

Samelovens § 4–1 Saker som er gjenstand for konsultasjoner

Vi støtter forslaget. Her vil vi særlig vise til den konkrete opplistingen i proposisjonens side 95-96, hvor det heter:

> *«Konsultasjonsplikten kan omfatte alle ideelle og materielle former for samisk kultur. Aktuelle sakstemaer kan for eksempel være musikk, teater, litteratur, kunst, media, språk, religion, kulturarv, immaterielle rettigheter og tradisjonell kunnskap, stedsnavn, helse- og sosialtjenester, barnehager, utdanning, forskning, eiendoms- og bruksrettigheter, arealinngrep- og arealdisponeringssaker, næringsutvikling, reindrift, fiske, landbruk, mineralvirksomhet, vindkraft, vannkraft, bærekraftig utvikling, kulturminnevern, biomangfold og naturvern. Se likevel avgrensningen etter § 4–1 fjerde ledd.»*

Denne oppramsingen av aktuelle sakstemaer som er omfattet av konsultasjonsplikt, må også gjenspeiles i praktisering av hvem som har rett til å bli konsultert etter § 4–2.

Vedrørende budsjettsaker forutsetter vi at det finnes frem til gode prosedyrer som ivaretar samiske interesser på en bedre måte enn nå. Vi forutsetter som en selvfølge at ikke bare Sametinget, men også alle andre direkte berørte samiske interesser involveres i budsjettprosedyrene.

Samelovens § 4–2 Rett til å bli konsultert

Forslaget til lovtekst konkretiserer ikke hvem som har rett til konsultasjoner. Men på side 97 i proposisjonen er dette nærmere avgrenset:

> *«Det avgjørende for om andre enn Sametinget er konsultasjonsberettiget, er om de kan bli direkte berørt av tiltaket. Dersom andre aktører kan bli direkte berørt av tiltaket og er representative for de samiske interessene i saken, har de konsultasjonsrett etter denne bestemmelsen. Det gjelder særlig i saker som direkte berører samiske næringer, slik som reindriften.»*

Vi har ingen merknader til 1. og 2. setning i ovenstående sitat, og støtter også at direkte berørte samiske næringer selvsagt må ha konsultasjonsrett.

Derimot har vi vesentlige merknader og innsigelser til den ytterligere avgrensning som fremkommer i 3. avsnitt på samme side:

> *«Når det gjelder øvrige samiske interesser, må utgangspunktet være at Sametinget som regel ivaretar disse interessene. Det vil likevel kunne oppstå særlige situasjoner der det kan være naturlig å konsultere andre, slik som lokalsamfunn eller organisasjoner.»*

Her viser vi til at også andre samiske grupper, blant annet innen samisk litteratur, kunst og media, generelt har sterke tradisjoner på å representere seg sjøl.

I den frie demokratiske verden vil det eksempelvis aldri kunne aksepteres at den selvstendige og uavhengige pressen og andre utgivere skal være representert av en politisk myndighet. På prinsipielt grunnlag vil et politisk organ som Sametinget derfor aldri kunne ivareta interessene til den samiske dagspressen.

Det samme gjelder også for andre samiske utgivere, forfattere og kunstnere med videre. Her legger proposisjonen opp til en altfor snever avgrensning av hvem som generelt har rett til å representere seg sjøl, uavhengig av Sametinget som politisk samisk myndighet.

Riktignok tilsier lovutkastets § 4–8 at kongen gis hjemmel til å fastsette en forskrift som avgrenser hvem som har rett til konsultasjoner. Men spørsmålet er så prinsipielt viktig at det bør fremkomme klart og tydelig i lovforarbeidene at visse samiske grupper har slik udiskutabel konsultasjonsrett.

Loven med forarbeider må gjenspeile at den selvstendige samiske pressen/media og andre samiske utgivere, forfattere og kunstnere med videre generelt har rett til konsultasjoner i saker som berører deres interesser. Dette slik at denne retten i ettertid ikke kan innskrenkes i en forskrift.

Vi støtter for øvrig forslaget til lovtekst, men med de klare forutsetninger og presiseringer som fremkommer overfor.

Samelovens § 4–3 Plikt til å konsultere

Vi støtter forslaget til lovtekst for de organer som nevnt under punkt a) og b).

Vi har dog vesentlige merknader til den innsnevring av konsultasjonsplikten som fremkommer i proposisjonen på side 97, 2. spalte. Her legges det opp til at Finnmarkseiendommen (FeFo) og andre organer hvor Sametinget deltar i forvaltninga, som rovviltnemnder og verneområdestyrer, skal unntas fra konsultasjonsplikt.

Vi har forståelse for at Sametinget ikke gis konsultasjonsrett i forhold til organer hvor Sametinget deltar i forvaltninga, ettersom man her sitter på begge sider av bordet.

Men reelle hensyn tilsier med tyngde at direkte berørte samiske interesser må ha konsultasjonsrett både i forhold til FeFo, rovviltnemnder, verneområdestyrer og andre organer hvor Sametinget deltar. Her bør Stortinget merke seg at Høyesterett har uttalt i Nesseby-dommen (HR-2018-456-P), artikkel 195, at *«Det vil være nødvendig å gjennomføre konsultasjoner mellom rettighetshaverne og FeFo»*. Dette altså sjøl om Sametinget deltar i FeFo-styret.

Loven med forarbeider må utformes slik at man avskjærer muligheten for at det ved forskrift kan fastsettes de foreslåtte unntak fra konsultasjonsplikten for FeFo, rovviltnemnder, verneområdestyrer med videre.

Videre krever vi at Sametinget ikke bare skal ha rett, men også plikt til konsultasjoner med direkte berørte samiske interesser. I dag har Sametinget fått delegert myndighet på en rekke områder hvor det vil være naturlig å konsultere med andre representative samiske interesser, som for eksempel samiske utgivere, skribenter, kunstnere og andre utøvende kulturarbeidere med videre.

Det er unaturlig at statlige, kommunale og fylkeskommunale instanser skal ha konsultasjonsplikt, mens Sametinget skal være fritatt for å konsultere med direkte berørte samiske interesser. Her bør det være symmetri i lovgivninga mellom Sametingets rett og plikt til konsultasjoner.

Vi foreslår derfor at § 4–3 gis et nytt punkt **c) Sametinget og underliggende virksomheter**.

Samelovens § 4–4 Konsultasjonsplikt for fylkeskommuner og kommuner

Ingen merknader.

Samelovens § 4–5 Varsling om saker som kan bli gjenstand for konsultasjoner

Ingen merknader.

Samelovens § 4–6 Innholdet i og formålet med konsultasjonsprosessen

Ingen merknader.

Samelovens § 4–7 Protokoll

Ingen vesentlige merknader.

Teksten *«Den samiske partens»* i 2. avsnitt bør språklig endres til *«De samiske partenes»*. Dette fordi det i mange saker vil være mer enn én berørt samisk part. Det kan meget vel tenkes at ulike samiske parter kan ha ulike vurderinger og standpunkter som alle må behørig protokolleres.

Samelovens § 4–8 Forskrifter

Her vises til våre ovenstående vesentlige merknader til § 4–2 (konsultasjonsrett) og § 4–3 (konsultasjonsplikt). Det må ikke gis anledning til å innskrenke lovfestet konsultasjonsrett og/eller konsultasjonsplikt ved forskrift.

Samelovens § 4–9 Virkning av brudd på konsultasjonsregler

Ingen merknader.

Samelovens § 4–10 Forholdet til forvaltningsloven og annen lovgivning

Ingen merknader.

Offentlighetslovens § 19
Unntak for dokument som blir utveksla under konsultasjoner med Sametinget m.m.

Den nåværende bestemmelsen i offentlighetslovens § 19 er ikke blitt til på en holdbar måte i forhold til det samiske samfunnet. Lovforslaget var ikke ute på høring blant Sálas og andre samiske organisasjoner utenom Sametinget, forut for fremleggelsen av O.t. prp. nr 102 (2004-2005).

Vi sitter med klart inntrykk av at bestemmelsen nærmest er «lurt inn» bakveien bak ryggen på det samiske samfunnet. Bestemmelsen synes begrunnet i hensynet til staten og ikke til samene, og fremstår som et rent bekvemmelighetshensyn, slik Norsk redaktørforening så treffende har påpekt.

Vi støtter **ikke** den foreslåtte lovendringen som vil utvide hjemmelen for å unnta dokumenter fra innsyn.

Vi mener at konsultasjoner mellom offentlige myndigheter og landets urfolk som hovedprinsipp bør foregå i dagslys med full åpenhet. Dette er viktig for å bygge tillit mellom ulike befolkningsgrupper og ulike offentlige instanser.

I dag skjer konsultasjonene bak lukkede dører, uten at verken den samiske eller den norske allmennhet har innsyn i prosessene. Hemmeligholdet er svært uheldig ut fra et demokratisk aspekt, og er dessuten egnet til å skape grobunn for mistenkeliggjøring, mistillit samt direkte samehets og rasisme.

De generelle reglene i offentlighetsloven må være dekkende for å kunne unnta spesielle dokumenter fra offentlig innsyn når dette anses påkrevd, for eksempel av hensyn til rikets sikkerhet eller personvern. Det er således ikke saklig behov for særregler for konsultasjoner etter sameloven som generelt utvider adgangen til å unndra dokumenter fra innsyn.

Regelverket kan også misbrukes til å hindre Sametinget og andre samiske konsultasjonsparter i å gi det samiske folket demokratisk innsyn i pågående politiske prosesser. Åpenhet er en samisk tradisjon og sedvane som må respekteres. Ikke minst for å skape tillit og demokratisk deltakelse i viktige politiske prosesser.

§ 19 i offentlighetsloven bør dermed oppheves, idet paragrafen både er unødvendig, konfliktskapende og en trussel mot et velfungerende demokrati i Sápmi.